

บทที่ 4

สรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุป

การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรจังหวัดลพบุรี เพื่อเป็นทางเลือกการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เป็นพืชอื่นหรือกิจกรรมการเกษตรอื่นที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาต้นทุน ผลตอบแทนสุทธิ และอุปสงค์ อุปทาน (Demand & Supply) และพื้นที่ชั้นความเหมาะสมด้านกายภาพ ของสินค้าเกษตรที่มีมูลค่า 4 ลำดับแรก (Top 4) ของจังหวัด ได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และโกโก้ รวมทั้งสินค้าเกษตรอื่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเสนอแนะมาตรการในการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเป็นกิจกรรมทางเลือกอื่นที่ให้ผลตอบแทนดีกว่า โดยผลการศึกษารูปได้ดังนี้

4.1.1 พื้นที่เหมาะสมของพืชทดแทนข้าว

พื้นที่ S3 , N ของข้าว รวม 201,456 ไร่ เป็นพื้นที่เหมาะสมของพืช ดังนี้

- ปรับเปลี่ยนไปปลูกอ้อยโรงงานได้ รวม 104,376 ไร่
- ปรับเปลี่ยนไปปลูกมันสำปะหลังได้ รวม 113,796 ไร่
- ปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ รวม 16,404 ไร่

4.1.2 ต้นทุนและผลตอบแทน

ผลการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนสุทธิ สินค้าเกษตรที่มีมูลค่า 4 ลำดับแรก (Top 4) มีดังนี้

1) ข้าวนาปี

พื้นที่เหมาะสม มีต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ย 4069.40 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 709.70 กิโลกรัมต่อไร่
ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 983.66 บาทต่อไร่

พื้นที่ไม่เหมาะสม มีต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ย 4285.61 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 626.79 กิโลกรัมต่อไร่
ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 117.13 บาทต่อไร่

2) อ้อยโรงงาน

พื้นที่เหมาะสม มีต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ย 7,905.17 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 9,394.93 กิโลกรัมต่อไร่
ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 644.22 บาทต่อไร่

พื้นที่ไม่เหมาะสม มีต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ย 8,630.16 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 9,884.76 กิโลกรัมต่อไร่
ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 364.79 บาทต่อไร่

3) มันสำปะหลัง

พื้นที่เหมาะสม มีต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ย 6,680.16 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 4,220.72 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 706.10 บาทต่อไร่

พื้นที่ไม่เหมาะสม มีต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ย 6,520.34 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,608.01 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม -206.32 บาทต่อไร่

4) ไม้เนื้อแข็ง มีต้นทุนเฉลี่ย 29.65 บาทต่อกิโลกรัม ผลตอบแทนสุทธิ 5.28 บาทต่อกิโลกรัม

ผลการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนสุทธิ สินค้าเกษตรทางเลือก มีดังนี้

1) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

การปลูกในพื้นที่ทั่วไป มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 4,150.29 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 1,117.45 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 2,215.42 บาทต่อไร่

2) ผลิตหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เพื่อขาย

การปลูกในพื้นที่ทั่วไป มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 20,763.45 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 43,326.30 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 31,228.11 บาทต่อไร่

3) เลี้ยงแพะ และปลูกหญ้าเนเปียร์เอง

เลี้ยงแม่แพะ 30 ตัว และปลูกหญ้าเนเปียร์ 1 ไร่ ไว้ใช้เองในฟาร์มมีต้นทุน 54,970 บาท (ซึ่งไม่รวมค่าแรงงานในการเลี้ยง) ผลิตลูกแพะขาย ได้ผลตอบแทนสุทธิ 201,530 บาท (จากการขายลูกแพะเฉลี่ย 90 ตัวต่อปี) เท่ากับเลี้ยงแม่แพะ 1 ตัว มีกำไรจากการขายลูกแพะ 6,717 บาทต่อปี และขายมูลแพะ ประมาณปีละ 1,800 บาท หรือ 60 บาทต่อตัวต่อปี

4) เลี้ยงโคเนื้อ และปลูกหญ้าเนเปียร์เอง

เลี้ยงแม่โคเนื้อพันธุ์ลูกผสม 3 ตัว และปลูกหญ้าเนเปียร์ 1 ไร่ ไว้ใช้เองในฟาร์มมีต้นทุน 49,188 บาท (ไม่รวมค่าแรงงานในการเลี้ยง) ผลิตลูกโคขาย ได้ผลตอบแทนสุทธิ 40,812 บาท มีกำไร 40,812 บาท (จากการขายลูกโคเฉลี่ย 3 ตัวต่อปี) เท่ากับเลี้ยงแม่โค 1 ตัว มีกำไรจากการขายลูกโค 13,604 บาทต่อปี และขายมูลโค ประมาณปีละ 1,200 บาท หรือ 400 บาทต่อตัวต่อปี

5) การปลูกพืชสมุนไพร/เครื่องเทศ

5.1 กระชาย มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 51,900 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิ 88,100 บาท

5.2 ข่า มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 33,325 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิ 41,475 บาท

5.3 ขมิ้นชันในสวนกล้วยน้ำว้า 1 ไร่ ขมิ้นชัน มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 9,530 บาท ผลตอบแทนสุทธิ 50,470 บาท กล้วยน้ำว้า มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 6,895 บาท ผลตอบแทนสุทธิ 7,505 บาท

6) การปลูกพืชไร่อายุสั้น

6.1 ข้าวโพดข้าวเหนียวแต้มม่วง มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 7,900 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,000 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 10,100 บาทต่อไร่

6.2 ข้าวโพดหวาน มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 5,190 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 1,500 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 3,810 บาทต่อไร่

6.3 ถั่วเหลืองฝักสด มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 6,070 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 700 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 6,530 บาทต่อไร่

6.4 ทานตะวัน มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 3,060 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 700 กิโลกรัมต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิจากต้นทุนรวม 5,340 บาทต่อไร่

7) ไก่ไข่กิ่งอินทรีย์ ไก่ไข่ 100 ตัว มีต้นทุน 83,075 บาท ได้รับผลตอบแทนสุทธิทั้งปี 27,885 บาท

4.1.3 อุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply)

ผลการศึกษาวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานของสินค้าเกษตรที่สำคัญ มีดังนี้

1) ข้าวนาปี ผลผลิต (Supply) ข้าวเปลือกรวม 532,290 ตัน มีความต้องการใช้ข้าวในจังหวัด (Demand) 638,243 ตัน และส่งออกนอกจังหวัด 39,649 ตัน รวม 677,892 ตัน มีผลผลิตส่วนขาด 145,602 ตัน ไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ในด้านอุตสาหกรรม ซึ่งมีโรงสีข้าวรวม 31 โรง

2) อ้อยโรงงาน ผลผลิต (Supply) รวม 5,211,147 ตัน มีความต้องการใช้ในจังหวัด (Demand) 2,200,000 ตัน ส่งออกนอกจังหวัด 3,011,147 ตัน เนื่องจากมีโรงงานน้ำตาลในจังหวัด 2 โรงงานในจังหวัดใกล้เคียง 4 โรง ได้แก่ เพชรบูรณ์ สิงห์บุรี นครสวรรค์ สิงห์บุรีและสระบุรี ซึ่งเกษตรกรจะขายผลผลิตอ้อยให้กับโรงงานที่อยู่ใกล้พื้นที่เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่ง โดยภาพรวมโรงงานน้ำตาลยังมีความต้องการผลผลิตอ้อยอยู่อีกจำนวนมาก และพร้อมที่จะสนับสนุนเกษตรกรที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนพื้นที่มาปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น

3) มันสำปะหลังโรงงาน ผลผลิต (Supply) รวม 936,577 ตัน มีความต้องการใช้ (Demand) หัวมันสด 944,770 ตันต่อปี มีผลผลิตส่วนขาดอยู่ 8,193 ตัน ลานมันใช้ผลิตเป็นมันเส้น เพื่อจำหน่ายไปยังผู้ส่งออกและโรงงานผลิตอาหารสัตว์

4) ไก่เนื้อ ผลผลิตในจังหวัดและนำเข้าจากจังหวัดอื่น (Supply) รวม 362.50 ล้านตัว ความต้องการ (Demand) เท่ากับผลผลิตรวม เป็นไก่เนื้อเข้าโรงฆ่าชำแหละ โรงงานแปรรูป เพื่อบริโภคในจังหวัดและส่งออกไปจังหวัดอื่นๆ

5) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลผลิต (Supply) รวม 168,174 ตัน ผลผลิตทั้งหมดขายให้ลานรับซื้อ ไชโล และโรงงานอาหารสัตว์

6) หญ้าเนเปียร์ เป็นพืชอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับเกษตรกรที่เลี้ยงปศุสัตว์ เป็นอาหารสัตว์ที่ให้โปรตีนสูง เกษตรกรสามารถปลูกไว้เป็นอาหารใช้เลี้ยงปศุสัตว์ของตนเอง รวมทั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์เคี้ยวเอื้องมีความต้องการมาก สามารถขายสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกร

7) การเลี้ยงแพะและโคเนื้อ จังหวัดลพบุรีซึ่งอยู่ในกลุ่มภาคกลางตอนบน 2 มีงบประมาณส่งเสริมการเลี้ยงแพะ และโคเนื้อพันธุ์ลูกผสม เป็นอาชีพหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างคุ้มค่า มีช่องทางการตลาดและความต้องการสูง โดยเฉพาะตลาดในประเทศเพื่อนบ้าน และสามารถตอบสนอง

ต่อนโยบายรัฐบาลในการลดพื้นที่ไม่เหมาะสมในปลูกข้าวมาปลูกพืชชนิดอื่น หรือปรับเปลี่ยนอาชีพที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า

8) **พืชสมุนไพร/เครื่องเทศ** ความต้องการของตลาด หากเป็นเครื่องเทศ ตลาดมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง กรณีเป็นพืชสมุนไพร ตลาดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสมุนไพร โรงพยาบาลแพทย์แผนไทย และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ

9) **ไก่ไข่กึ่งอินทรีย์** เป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างคุ้มค่า เนื่องจากตลาดยังมีความต้องการสูง

4.1.4 สิ้นค้าเกษตรทางเลือกทดแทนการปลูกข้าว

ผลการศึกษา วิเคราะห์สิ้นค้าเกษตรทางเลือกเพื่อการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสม (S3, N) มีดังนี้

1) **ปรับเปลี่ยนไปปลูกอ้อยโรงงาน** โดยพื้นที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ รวม 104,376 ไร่ ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 644.22 บาท อ้อยโรงงานตลาดยังมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง จากความต้องการบริโภคน้ำตาลทราย และการขยายตัวของพลังงานทดแทน

2) **ปรับเปลี่ยนไปปลูกมันสำปะหลัง** โดยพื้นที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ รวม 113,796 ไร่ ซึ่งให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 706.10 บาท

3) **ปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** โดยพื้นที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ รวม 16,404 ไร่ ซึ่งให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 2,215.42 บาท

4) **ปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์และส่งเสริมการทำปศุสัตว์** ส่งเสริมการทำปศุสัตว์และปลูกพืชอาหารสัตว์ควบคู่ไปด้วย เช่น การเลี้ยงแพะ โคเนื้อพันธุ์ลูกผสม ถือเป็นอาชีพที่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุน ประกอบกับตลาดยังมีความต้องการสูง โดยเฉพาะตลาดในประเทศเพื่อนบ้าน

5) **ปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนปลูกพืชสมุนไพร/เครื่องเทศ** เป็นพืชใช้น้ำน้อย ทนแล้งไม่ต้องใช้สารเคมีและไม่ต้องดูแลมาก อย่างไรก็ตาม ควรมีแหล่งน้ำในไร่นาที่สามารถให้น้ำในช่วงฤดูแล้งได้ ส่วนความต้องการของตลาด หากเป็นเครื่องเทศ ตลาดมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง กรณีเป็นพืชสมุนไพร ตลาดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสมุนไพร โรงพยาบาลแพทย์แผนไทย และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ

6) **ปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอายุสั้น พืชหลังนา** เป็นอาชีพเสริม การปลูกพืชอื่นเป็นอาชีพเสริม หรือปลูกหลังนา นอกจากจะช่วยปรับปรุงบำรุงดินได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างดี ควรเลือกปลูกพืชอายุสั้นและพืชที่ใช้น้ำน้อยที่ตลาดต้องการและมีราคาดี เช่น ข้าวโพด ข้าวเหนียวแต่ม่วง ข้าวโพดหวาน ถั่วเหลืองฝักสด และทานตะวัน ฯลฯ

7) **ปรับเปลี่ยนเป็นการทำเกษตรผสมผสาน** ทั้งนี้ต้องมีแหล่งน้ำในไร่นา มีการผลิตข้าวเพื่อบริโภค และทำกิจกรรมอื่นร่วมด้วย เช่น พืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงสุกร ไก่ไข่ เป็ดไข่ และเลี้ยงปลา เป็นต้น

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.2.1 แนวทางพัฒนาพื้นที่เหมาะสม (S1,S2) ข้าว

- 1) ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวที่มีคุณภาพ เช่น ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ข้าวเพื่อสุขภาพ ข้าวที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) รวมทั้งสนับสนุนการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
- 2) รวมกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวแปลงใหญ่ โดยใช้เครื่องจักรกลและจัดซื้อปัจจัยการผลิตร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนการผลิต
- 3) วิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่มีคุณสมบัติตามความต้องการของผู้บริโภค
- 4) ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยให้องค์ความรู้/ข้อมูลด้านการผลิตทางการเกษตร/เทคโนโลยีที่เหมาะสม

4.2.2 แนวทางพัฒนาพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ข้าว กรณีไม่ปรับเปลี่ยน

- 1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการจัดการสินค้าเกษตร เช่น การเพิ่มพื้นที่ชลประทาน และบริหารจัดการน้ำ การพัฒนาและแก้ไขปัญหาเรื่องดิน ฯลฯ
- 2) ควรปรับปรุงบำรุงดินให้มีคุณภาพดี เช่น ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปลูกพืชคลุมดิน ใช้วัสดุคลุมดิน ใช้เศษเหลือของพืชหรือสัตว์ ปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน

4.2.3 แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิต

- 1) สนับสนุนงบประมาณในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตพืช สัตว์ ประมง และอบุคหนุนในการปรับปรุงพื้นที่ รวมทั้งค่าปัจจัยการผลิต เพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
- 2) การปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตามสภาพพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จัดแบ่งพื้นที่เพื่อการผลิตพืชชนิดต่างๆ ตามความต้องการตลาด เลี้ยงสัตว์เล็ก เช่น เป็ด ไก่ และการเลี้ยงสัตว์น้ำ ไร่บริโภคในครัวเรือน เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพียงพอ สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพการเกษตร สร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนได้
- 3) ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น กระบือ โคเนื้อ และแพะ โดยปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวบางส่วนมาปลูกพืชอาหารสัตว์ เช่น พืชตระกูลหญ้า ถั่ว ฯลฯ
- 4) เปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือเกษตรผสมผสาน ควรมีการจัดการการผลิตและบริหารจัดการเรื่องการตลาดควบคู่กันไป
- 5) ส่งเสริมให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์ มุ่งเน้นผลิตสินค้าเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ และผลิตตามความต้องการของตลาดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อรักษาสมดุลของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าสำคัญของจังหวัด

6) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงการใช้ Agri Map Online เพื่อเป็นเครื่องมือหรือข้อมูลในการพิจารณาการปลูกพืช หรือทำกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง

7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำกิจกรรมทางเลือกที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อีกทั้งให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า และต้องสนับสนุนด้านการตลาด เพื่อให้เกษตรกรพิจารณาเลือกตามความสมัครใจ โดยกิจกรรมทางเลือกของจังหวัดลพบุรีในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสมตามที่กล่าวข้างต้น ยังต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

7.1) อ้อยโรงงานเป็นสินค้าที่ตลาดยังมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง แต่ในจังหวัดลพบุรีมีโรงงานน้ำตาล 2 โรง และมีโรงงานน้ำตาลในจังหวัดใกล้เคียงอีก 4 โรง สามารถรองรับผลผลิตได้ โดยในภาพรวมโรงงานน้ำตาลมีความต้องการผลผลิตอ้อยอีกจำนวนมาก และพร้อมที่จะสนับสนุนเกษตรกรที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนพื้นที่มาปลูกอ้อย ทั้งนี้พื้นที่ปรับเปลี่ยนควรอยู่ห่างจากโรงงานไม่เกิน 50 กิโลเมตร เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง และภาครัฐควรอบรมให้ความรู้การผลิตอ้อยแบบครบวงจร ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันผลิต รวมถึงสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

7.2) มันสำปะหลังเป็นสินค้าที่สามารถขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มได้ เนื่องจากมีแหล่งรับซื้อ เช่น โรงงานเอทานอล โรงงานอาหารสัตว์ ลานมัน โรงงานแปงมัน แต่หากขายผลผลิตหัวมันสดอาจได้ราคาต่ำ เกษตรกรควรสร้างมูลค่าเพิ่มโดยทำมันเส้นสะอาด เพื่อขายในราคาที่สูงขึ้น

7.3) หนุ่ยเนเปียร์ ตลาดมีความต้องการเพิ่มขึ้น เนื่องจากภาครัฐส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์มากขึ้น และจังหวัดลพบุรีเป็นแหล่งผลิตน้ำมันดิบรายใหญ่ของประเทศ มีสหกรณ์โคนมรับซื้อหนุ่ยเนเปียร์เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์อย่างต่อเนื่อง

7.4) พืชสมุนไพร ตลาดมีความต้องการพืชสมุนไพรในการผลิตสินค้าหลายประเภท ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมบูรณาการ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรฯ และกระทรวงพาณิชย์ ต้องเชื่อมโยงตลาดที่แน่นอนก่อนส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก การสร้างเครือข่ายตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร จะสามารถวางแผนการผลิตที่ชัดเจน มีตลาดรองรับเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

7.5) สินค้าทางเลือกอื่นที่น่าสนใจ อาจไม่ใช่สินค้าสำคัญทางเศรษฐกิจ แต่สามารถเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ให้ผลตอบแทนเร็ว ใช้พื้นที่น้อย มีระบบและการตลาดที่แน่นอน เกษตรกรที่สนใจสามารถศึกษาดูงานได้ที่อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี